

KULTURDEPARTEMENTET

Strategi

Dans i hele landet

Status, utfordringer og strategier for videre utvikling
av profesjonell dans i Norge

Forsidefoto

"li dan dieđe mas dat boahta"

Foto: Elle Sofe Henriksen / Johtti kompani

KULTURDEPARTEMENTET

Strategi

Dans i hele landet

Status, utfordringer og strategier for videre utvikling
av profesjonell dans i Norge

Innhold

Forord	7
--------------	---

DEL I INNLEDNING

1 Mål	9
2 Utvikling og status	10
3 Satsingsområder	12
4 Avgrensninger	13

DEL II DANS I HELE LANDET

5 Produksjon av dansekunst	15
5.1 Status	15
5.2 Utfordringer	16
5.3 Oppfølging	17
6 Formidling og publikumsutvikling	19
6.1 Status	19
6.2 Utfordringer	21
6.3 Oppfølging	23
7 Regional utvikling	24
7.1 Status	24
7.2 Utfordringer	25
7.3 Oppfølging	26
8 Et mangfoldig dansefelt	27
8.1 Status	27
8.2 Utfordringer	28
8.3 Oppfølging	29
9 Internasjonal utveksling	30
9.1 Status	30
9.2 Utfordringer	31
9.3 Oppfølging	31
10 Rekruttering og talentutvikling	32
10.1 Status	32
10.2 Utfordringer	33
10.3 Oppfølging	34
11 Levekår for dansekunstnere	35
11.1 Status	35
11.2 Utfordringer	36
11.3 Oppfølging	36
12 Dokumentasjon, kunnskap og kritikk	37
12.1 Status	37
12.2 Utfordringer	38
12.3 Oppfølging	38

Forord

Det blir sagt at dans er fotens poesi. I så fall står det godt til med lyrikken i Norge. Selv om den profesjonelle dansens historie i Norge er relativt kort og feltet har få institusjoner, har dansekunsten et imponerende mangfold, høy kvalitet og høster stor anerkjennelse både her hjemme og internasjonalt. Vi har mange profesjonelle kompanier og mange scener som viser dansekunst på høyt nivå til et bredt publikum.

Gjennom målrettede tiltak og en styrking av kunst-, kultur- og frivillighetsformål gjennomfører regjeringen Kulturløftet, som er en ambisiøs satsing på kunst og kultur i Norge. Målet er at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål innen 2014. Allerede er satsingen på kultur doblet siden 2005. Satsing på dans er et særskilt innsatsområde i Kulturløftet.

Arbeidet med en strategi for profesjonell dansekunst i Norge har hatt et tredelt formål:

- Gi en status for oppnådde resultater på dansefeltet som følge av Kulturløftet fram til i dag
- Kartlegge utfordringer
- Gi grunnlag for videre utvikling av profesjonell dans i Norge

Foto: Ilja C. Hendel

Strategien er utarbeidet i samarbeid med sentrale aktører i dansefeltet i Norge, samt etter erfaringer fra andre land. Det har vært et stort engasjement blant aktørene i dansefeltet rundt arbeidet med strategien. Jeg takker for de mange gode innspillene vi har fått.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Hadia Tajik', written over a light blue background.

Hadia Tajik
kulturminister

"Sing me, for your life, in a Portuguese Folia, the reason for your happiness" Koreograf og danser: Anne-Linn Akselsen
Foto: Pawel Wyszomirski/Human Works

1 Mål

Regjeringens mål for scenekunstmrådet går fram av St.meld. nr. 32 (2007–2008) *Bak kulis-sene*, og ble behandlet av Stortinget i Innst. S. nr. 157 (2008–2009):

1. et profesjonelt tilbud av teater-, opera-, danseforestillinger og andre scenekunst-uttrykk over hele landet
2. høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse
3. nå hele befolkningen
4. større mangfold
5. effektiv ressursutnyttelse.

Dansfeltet er grundig behandlet i scenekunstmeldingen. Meldingen legger opp til en betydelig satsing på dans og formulerer en rekke konkrete tiltak for å nå målene. De fleste av tiltakene i meldingen er av budsjettmessig karakter og er allerede fulgt opp av departementet.

Ordningene under Norsk kulturråd er sentrale virkemidler for utviklingen av dansekunsten i Norge. Ifølge strategiplanen for 2011–2014 er Kulturrådets hovedsatsinger for scenekunst følgende:

- legge til rette for eksperimentering, utforskning, nyfortolkning og samarbeid på tvers av uttrykksformer og sjangrer
- stimulere til rekruttering av aktører fra etniske minoritetsmiljøer og prioritere gode scenekunstprosjekter som reflekterer og tematiserer vårt flerkulturelle samfunn
- styrke utveksling av scenekunst nasjonalt så vel som internasjonalt som bidrag til at scenekunst av høy kvalitet når ut til flest mulig
- stimulere til økt kunnskap om samarbeid mellom scenekunstens institusjoner og aktører i det frie feltet
- styrke og videreutvikle profesjonelle dansemiljøer rundt om i landet
- stimulere til gode scenekunstproduksjoner for ungdom.

2 Utvikling og status

Statlige tilskudd til dans har økt betydelig under Kulturløftet. I tillegg til de faste budsjettpostene for dans på statsbudsjettet, utgjør Norsk kulturfond den største finansieringskilden for profesjonell dans i Norge.

Tabellen under viser utviklingen i statlige tilskudd over Kulturdepartementets budsjett til tiltak og ordninger innen dans i årene 2006–2013:

Alle beløp i 1 000 kr

Tiltak	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Økning
Faste tiltak/ institusjoner:									
Carte Blanche	15 350	16 733	17 753	19 253	20 030	20 951	21 600	23 000	7 650
Dansearena Nord							500	517	517
Danseinformasjonen	2 650	2 751	2 869	3 369	3 669	3 783	3 900	4 029	1 379
Dansens Hus	11 500	18 937	28 151	30 151	31 116	32 580	33 589	36 096	24 596
PRODA Profesjonell dansetrening	1 220	1 366	1 425	1 925	1 987	2 049	2 113	2 183	963
Rom for dans	0	0	0	1 500	1 548	1 596	1 645	1 699	1 699
Skuespiller- og danseralliansen							1 500	2 750	2 750
Tiltak med flerårig tilskudd under Norsk kulturfond:									
Bårdar Danseteater	306	318	332	347	358	369	380	380	74
CODA Oslo Int. Dance Festival	205	213	222	1 000	1 500	1 547	1 795	1 995	1 790
Damini House of Culture	205	213	222	232	239	246	253	253	48
DanseFestival Barents							512	697	697
Oslo Danse Ensemble	1 115	1 157	1 207	1 260	1 560	1 608	1 658	1 658	543
Stellaris Dansteater	1 550	1 859	2 939	3 939	4 065	4 191	3 908	3 908	2 358
Ordninger under Norsk kulturfond*:									
Arrangørstøtte dans							2 000	3 000	3 000
Basisfinansiering	0	3 000	3 129	9 000	12 000	12 000	15 572	18 572	18 572
Formidling/gjestespill	936	1 224	1 083	2 829	1 711	2 952	3 453	3 453	2 517
Fri scenekunst - dans	18 964	20 770	19 616	13 130	22 701	24 313	21 942	21 942	2 978
Koreografiutvikling	924	1 095	1 397	1 525	1 675	1 700	1 700	1 700	776
Pilotprosjekter danse miljøer	0	0	0	0	1 200	2 100	3 100	4 100	4 100
Scenetekstutvikling	0	145	50	205	200	50	0	0	0
Avsetning til andre scenekunsttiltak - tilskudd dans*	300	330	1 740	1 595	675	589	724	724	424
Tilskudd til dans fra andre avsetninger*	1 906	2 525	1 791	1 805	2 006	1 468	3 576	3 576	1 670
Fond for lyd og bilde*	1 408	1 760	1 199	2 268	1 765	2 558	3 127	3 127	1 719
Sum	58 539	74 396	85 125	95 333	110 005	116 650	128 547	139 359	80 820
Nasjonalballetten**	104 583	118 558	138 455	154 547	176 169	195 430	203 583	222 983	118 400
Sum	163 122	192 954	223 580	249 880	286 174	312 080	332 130	362 342	199 220

* Tilskudd/avsetning for 2013 fordeles i løpet av året. Beløp for 2012 er kun videreført for 2013, bortsett fra for de ordninger der økning er kjent. CODA, Damini og Dansefestival Barents mottar i tillegg tilskudd fra andre ordninger og avsetninger under fondet.

** Om lag 40 pst. av driftstilskuddet til Den Norske Opera & Ballett går til Nasjonalballetten.

Økningene i tilskuddene til dans kan sammenfattes slik:

- Statlige tilskudd til dans ekskl. Nasjonalballetten har siden 2006 økt med nærmere 81 mill. kroner eller 138 prosent.
- Av dette har tilskudd til dans fra ulike ordninger og avsetninger under Norsk kulturfond økt fra 23 mill. kroner i 2006 til om lag 57 mill. kroner i 2013, det vil si en økning på om lag 34 mill. kroner eller 148 prosent.
- De samlede statlige tilskuddene til dans har siden 2006 økt med vel 199 mill. kroner eller 122 prosent.

Det gis også tilskudd til andre aktører som viser profesjonelle danseforestillinger enn det som framgår av tabellen. Blant annet viser flere av institusjonsteatrene dans på sine scener. De programmerende teatrene er også viktige formidlingsarenaer for dans. I tillegg kommer de regionale satsingene, som RAS/Sandnes kulturhus, Bærum Kulturhus, Dansearena Nord og DanseFestival Barents.

Den statlige virksomheten Riksteatret viser også årlig danseproduksjoner på faste spillesteder over hele landet. Norsk scenekunstbruk er en sentral aktør i formidlingen av danseforestillinger til barn gjennom Den kulturelle skolesekken.

Arbeidet med folkedans skjer både i og utenfor institusjonene. De frivillige organisasjonene er svært viktige for å ta vare på og videreføre den norske folkedansen. Det er gitt tilskudd til Rådet for folkemusikk og folkedans til opplæringsprosjektet Bygda dansar. Riksscenen – scene

for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans er en viktig arena for folkedansen. Det gis også tilskudd til Ole Bull Akademiet som bl.a. gir utdanning i folkedans til studenter på høyskole- og universitetsnivå.

Ut fra et relativt lavt utgangsnivå har det vært en betydelig satsing på dans siden 2006. Kartleggingen av oppnådde resultater i perioden 2006–2010 viser at nær alt som kan telles innen profesjonell dansekunst har økt i perioden.¹ Satsingen har resultert i en betydelig økning av finansieringen av dans og i aktiviteten på feltet. Vi har fått flere aktive dansekunstnere og flere profesjonelle danse-miljøer. Flere danseforestillinger blir formidlet og flere publikummere opplever profesjonell dansekunst. Norsk dansekunst er internasjonal i sin orientering og det vises flere danseforestillinger i utlandet.

Med økte midler til produksjon øker også behovet for midler til å vise forestillingene. Antall visninger per produksjon viser imidlertid en synkende tendens.

En helt sentral målsetting i kulturpolitikken er å gjøre kunst av høy kvalitet tilgjengelig for hele befolkningen. Det er derfor viktig å se om den økte produksjonen og formidlingen av dansekunst har ført til at flere opplever dansekunst. I forbindelse med den gjennomførte kartleggingen av oppnådde resultater er det sendt inn dokumentasjon av publikumstall for årene 2006–2010. Hovedtendensen er at publikumsoppslutningen om danseforestillinger har økt i perioden. I rapporten redegjøres det nærmere for utviklingen i publikumstallene.

¹ Røyseng, Sigrid (2011): Profesjonell dansekunst i Norge. En statusrapport

3 Satsingsområder

Med denne strategien vil Kulturdepartementet synliggjøre dans som kunstform og peke på utfordringer og satsingsområder for den videre utviklingen av profesjonell dansekunst i Norge.

Hovedmålet er å legge til rette for at flere danseforestillinger kan tilbys et bredt og mangfoldig publikum, og at flere steder og publikumsgrupper i Norge kan få tilgang til et profesjonelt tilbud av danseforestillinger.

Det er også et mål å legge til rette for at forestillingene som blir produsert kan vises flere ganger, og at større publikumsgrupper over hele landet får tilgang til samtidens sceniske danseuttrykk.

Bedre rammevilkår for kunstnerisk utvikling og profesjonalitet er nødvendig for å styrke produksjonen av dansekunst.

For å bidra til produksjon og visning av danseforestillinger av høy kunstnerisk kvalitet over hele landet må det legges til rette for å utvikle regionale dansemiljøer for produksjon og visning.

For å styrke formidlingen av dans må det etableres formidlingsnettverk for dans. Dette må skje gjennom samhandling mellom scenekunstinstitusjoner, kulturhus, festivaler og andre arrangører og arenaer for dans. De regionale dansemiljøene vil inngå som en naturlig del av slike nettverk.

Det må legges til rette for et mangfold av danseuttrykk. Flere sterke regionale miljøer for produksjon, utvikling og formidling av dansekunst er viktig for rekruttering og mangfold i norsk dansekunst og er med på å styrke dans som kunstnerisk uttrykk i Norge. Kunnskap, kompetanse og interesse for å produsere dansekunst for et ungt publikum skal også styrkes.

Det må legges bedre til rette for økt internasjonalt samarbeid og utveksling av dansekunst.

Oppfølgingen av den videre satsingen på dans vil bli behandlet i de årlige budsjettproposisjonene.

4 Avgrensninger

Denne strategien retter seg mot det profesjonelle dansefeltet i Norge, forstått som profesjonelle kunstinstitusjoner med offentlig støtte og prosjektbasert kunstnerisk virksomhet utenfor institusjonene.

Mange av problemstillingene som er kommet fram i arbeidet med strategien gjelder scenekunstfeltet som helhet, og er ikke særegne for dansefeltet. Flere innspill påpeker også at det er problematisk å trekke et skille mellom dans og annen scenekunst.

I 2006 fikk dansekunst en egen avsetning under Norsk kulturfond med et eget fagutvalg. Den nye organisasjonsmodellen i Den Norske Opera & Ballett, som likestiller opera og ballett, er også uttrykk for en oppgradering og anerkjennelse av dans som selvstendig kunstart. Det må likevel ikke bli et hinder for videre utvikling å vurdere dansens behov innenfor scenekunstfeltet som helhet.

Selv om strategien omhandler profesjonell dans, er det viktig å anerkjenne frivillig sektors betydning for dansens vekst og utvikling. Et godt og variert tilbud kan fungere som rekrutteringsgrunnlag både for nye publikumsgrupper og dansekunstnere ved å øke kjennskapen til og interessen for dans.

Dynamikken mellom frivillig sektor og profesjonell dans kan utfordre etablerte begreper om profesjonell og amatør. Ikke alle profesjonelle dansere har gått veien om en formell, høyere utdanning. Noen oppnår et høyt nivå på andre måter. Samtidig er det heller ikke slik at alle profesjonelle dansere driver med kunstnerisk virksomhet. Grenseoppgangene mellom profesjonell og amatør, profesjonell dansekunst og annen profesjonell virksomhet innen dans er ofte glidende.

"Reindans – Boazodánsa" av Simone Grøtne Pedersen og Johanne Eltoft Foto: Marius Fiskum

5 Produksjon av dansekunst

5.1 Status

Profesjonell dansekunst i Norge produseres og vises gjennom et stort antall ensembler og grupper, samt noen institusjoner. Den frie dansekunsten har mange aktører, og rekrutteringen er økende. De fleste dansere og koreografer jobber prosjektbasert med tilskudd fra Norsk kulturfond. Tyngdepunktet for produksjon av dansekunst i Norge ligger derfor i det prosjektbaserte feltet.

Nasjonalballetten er landets største formidler av klassisk ballett, og repertoaret omfatter også samtidsuttrykk. Carte Blanche har utviklet seg til et betydelig samtidsdansk kompani som jevnlig viser nye produksjoner med norske og utenlandske koreografer. En viktig satsing på dansefeltet de siste årene har vært etableringen av Dansens Hus. Dansens Hus skal være visningssted for det fremste av norsk og internasjonal dansekunst, og egne og spesielt tilrettelagte lokaler for dans ble tatt i bruk i 2008. Riksteatrets danseforestillinger er ofte produsert i samarbeid med frie kunstnere eller er formidling av frie grupperes produksjoner.

Sentralt i arbeidet med å bedre vilkårene for dans har vært styrkingen av ordningene under Norsk kulturfond. Fra fondet gis det ett-årig eller flerårig tilskudd til prosjekter. For å sikre kontinuitet og mer langsiktighet i støtten til frie etablerte kompanier, ble ordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper opprettet i 2007.

Basisfinansieringen av frie scenekunstgrupper og økt tilskudd til flerårig støtte har gitt flere grupper økt stabilitet og forutsigbarhet. Dette gir grunnlag for kunstnerisk utvikling og profesjonalitet i virksomhetene. Antall grupper som er forankret i dans som kunstnerisk uttrykksform og som mottok tilskudd over basisfinansieringsordningen, økte fra en av to grupper i 2007 til fem av åtte i 2012.

I 2010 ble basisfinansieringsordningen evaluert av Telemarksforskning på oppdrag fra Norsk kulturråd. Rapporten *Frihet og forutsigbarhet – En evaluering av basisfinansieringsordningen for fri scenekunst* konkluderer med at ordningen er vellykket: Den har vært etterlengtet, har gjennomgående blitt tatt godt i mot og har påvirket arbeidsforholdene for etablerte scenekunstgrupper i positiv retning.

Ordningen for koreografi under Norsk kulturfond er en forprosjektordning. Formålet er å stimulere til utvikling av ny koreografi og gi mulighet til utforskning av konsepter og ideer til nye scenekunstproduksjoner.

Den prosjektbaserte scenekunsten rommer også kunstnerisk produksjon for et ungt publikum. Det tidsavgrensede utviklingsprosjektet Kunstløftet i Norsk kulturråd har som mål å bidra til at det produseres interessante og relevante kunstprosjekter for barn, ungdom og unge voksne i alle kunstformer. Rom for Dans i Oslo har som et sentralt satsningsområde å legge til rette for profesjonell kunstnerisk praksis med og for barn og unge.

5.2 utfordringer

Den prosjektbaserte delen av dansefeltet kjennetegnes av frilansarbeid med mange ulike og kortvarige engasjementer og lave inntekter. Noen dansekunstnere har likevel et langsiktig perspektiv på videreutvikling av sitt kunstnerskap gjennom realisering av prosjekter. Mange av aktørene klarer også å gjøre seg bemerket kunstnerisk både i inn- og utland. Prosjektfinansiert kunstnerisk virksomhet på dansefeltet er i stor grad avhengig av tilskudd fra Norsk kulturfond, særlig gjennom tilskuddsordningen for fri scenekunst – dans og basisfinansieringen av frie scenekunstgrupper.

Både tilskuddsordningen for fri scenekunst og basisfinansieringsordningen er utsatt for sterkt press fra et felt i stadig utvikling. utfordringene er flere: forholdet mellom rekruttering og kunstnerisk kontinuitet ved tildeling av tilskudd, internasjonalisering, å sikre kunstnerisk og kulturelt mangfold, å profesjonalisere produsentledet, å øke antall visninger per produksjon og å skaffe det frie feltet et større og bredere publikum.

En sentral målsetting for basisfinansieringsordningen har vært større økonomisk forutsigbarhet, for dermed å sikre den kunstneriske aktiviteten og gi gruppene en lengre planleggingshorisont. Samtidig er det klart at ordningen kan bli bedre. Den største utfordringen er gapet mellom tilgjengelige midler og antall søkere.

En styrking av basisfinansieringsordningen innebærer en avlastning av prosjektstøtteordningen og kan bidra til å øke de tilgjengelige midlene for andre og mindre etablerte aktører i det frie feltet. Ordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper, ordningene for fri scenekunst og ordningen for

formidling må sees i sammenheng. Hvis flere aktører mottar basistilskudd, vil dette avlaste andre ordninger rettet særskilt mot produksjon og formidling/gjestespill. Basisfinansieringsordningen er en felles ordning for hele scenekunstfeltet, og tildeling av tilskudd er basert på en kunstfaglig og kvalitetsmessig vurdering av søkerens kunstneriske nivå og utvikling.

I samtidens scenekunstuttrykker det imidlertid ikke alltid enkelt å skille dansekunst fra øvrige scenekunstuttrykk. Det bør derfor vurderes om det fortsatt er ønskelig å øremerke midler til dans innenfor de generelle ordningene for scenekunst. Eksisterende tilskuddsordninger må innrettes slik at de kan fange opp nye behov og initiativer og kan møte endringene i sektorens behov.

Søknader til Norsk kulturråd om tilskudd til scenetekst og koreografi viser at det er behov for midler til forprosjekt før produksjonsarbeid igangsettes. De ulike tilnærmingene og uttrykkene innenfor scenekunst gjør at forprosjektordningene for koreografi og scenetekst ofte oppleves som snevre. Scenekunstnere som i utgangspunktet har arbeidet med teater som uttrykksform, søker koreografiutvikling. Motsatt søker koreografer om midler til utvikling av scenetekster. Mange scenekunstnere ønsker å gjennomføre forprosjekter av tverrkunstnerisk karakter. Slike søknader faller utenfor de eksisterende ordningene.

Profesjonell tradisjonsdans i Norge er i dag begrenset, men under utvikling. Antall forestillinger har økt de senere årene. St.meld. nr. 21 (2007–2008) *Samspill – Et løft for rytmisk musikk* peker på den nære sammenhengen mellom folkemusikk og folkedans, og legger opp til at de nye sjangerovergripende ordningene på det rytmiske området også må være

"Sort genanse"

Koreograf/danser: *Kristin Ryg Helgebostad*

Foto: Simen Dieserud Thornquist

åpne for folkedansen. Det bør vurderes hvordan denne virksomheten kan viderutvikles og styrkes innenfor eksisterende ordninger.

Nasjonalballetten er i hovedsak alene om formidling av klassisk ballett i Norge. Repertoaret spenner imidlertid vidt og omfatter også samtidsuttrykk. I 2012 har kompaniet 57 dansere. Kompaniet har arbeidet seg opp til et høyt internasjonalt nivå. Størrelsen legger enkelte begrensninger for aktivitet og repertoar. Det er viktig at Nasjonalballetten kan opprettholde aktiviteten og videreutvikle den kunstneriske kvaliteten.

5.3 Oppfølging

Kunstlivet er i stadig endring. Departementet er derfor opptatt av Kulturrådets muligheter til å initiere nye satsinger og prioritere gode prosjekter som ellers faller utenfor. Rådet må ha mulighet til å utøve skjønn i fordelingen av den totale budsjettammen for scenekunstmrådet og i fordelingen mellom ordningene.

Norsk kulturråd har et særskilt ansvar for at støtteordningene er i takt med sektorens behov. Ordningene skal derfor evalueres etter noe virketid.

Fagutvalgene skal ha bred sammensetning og representere ulike kunstsyn.

Det er ønskelig å legge til rette for at flere dansegrupper kan få økt stabilitet og forutsigbarhet, enten gjennom basisfinansiering av frie scenekunstgrupper eller andre former for flerårig støtte.

Ordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper vil bli videreført som en ordning for hele scenekunstheltet. Økt basisfinansiering vil styrke produksjonsmulighetene og muligheten for flere visninger og gjestespill. En helhetlig satsing på basisfinansiering, tilskuddsordningen for fri scenekunst – teater, tilskuddsordningen for fri scenekunst – dans samt ordningen for formidling, vil komme danserkunsten til gode. Gjennom budsjettet for 2013 ble basisstøtten for danseensembler styrket.

Det er ønskelig å styrke utviklingen av ny koreografi og gi anledning til å arbeide med koreografiske ideer i et bredere spekter av forprosjekter og kunstneriske samarbeid. En felles, bredt orientert og mer fleksibel forprosjektordning som omfatter utvikling av koreografi, scenetekst og andre typer konsepter og forprosjekter kan bidra til å fremme rekrutteringen til scenekunsten, bygge opp under produksjonssøknadene og styrke prosjektenes kunstneriske kvalitet.

Departementet vil be Norsk kulturråd og relevante aktører om å vurdere tiltak som sikrer en skjønnsmessig vurdering av søknader fra profesjonelle folkedansere innen musikk og dans.

For å styrke driften av Nasjonalballetten har det vært behov for å ansette nye dansere. I perioden 2012–2013 er det bevilget midler til å ansette fem nye dansere ved Nasjonalballetten.

6 Formidling og publikumsutvikling

"For what it's worth"- en loppis-impro

Konsept: *Hege Pålsrud*

Dansekunstner: *Liv Hanne Haugen*

Foto: Ingun A. Mæhlum

6.1 Status

De største institusjonene for dans i Norge er Den Norske Opera & Ballett, Dansens Hus og Carte Blanche. Utover dette er de programmerende teatrene og de øvrige teaterhusene og kulturhusene de viktigste visningsstedene for dans.

BIT Teatergarasjen kan vise til en mangeårig satsing på dans, gjennom blant annet festivalen Oktoberdans. Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden viser også danseforestillinger. Folkedansen har fått en arena i Riksscenes lokaler i Oslo, som også formidler tradisjonsdans fra andre kulturer. RAS/Sandnes kulturhus og Bærum Kulturhus har særskilte satsinger på dans. De enkelte dansekompaniene og kunstneriske virksomhetene arbeider også med formidling av sine produksjoner innenfor de ressursmessige rammene de har til rådighet. Rom for Dans i Oslo har barn og unge som en viktig målgruppe i produksjon og formidling av dans,

samt gjennom pedagogisk virksomhet. Norsk scenekunstbruk er en sentral aktør i formidlingen av danseforestillinger for barn og unge. Riksteatret formidler også danseforestillinger landet rundt.

Dansefestivaler og andre festivaler på musikk- og scenekunstheltet er viktige arenaer for formidling av dans. I tillegg til Oktoberdans i Bergen, er CODA-festivalen i Oslo, Danse-Festival Barents i Hammerfest og Multiplié dansefestival i Trondheim de mest sentrale dansefestivalene.

Formidling av dans er styrket gjennom tilskuddsøkninger til dansefestivaler. I 2012 ble det etablert en arrangørstøtteordning for dans og det ble avsatt 2 mill. kroner til ordningen. Ordningen ble ytterligere styrket med 1 mill. kroner for 2013. Ordningen har som formål å gi programmeringsmidler til arrangører som presenterer profesjonell dans av høy kunstnerisk kvalitet. Støtteordningen skal stimulere til visning av nasjonal og internasjonal dansekunst og til nyskapende formidlingsmåter, samt bidra til at arrangører med et høyt kvalitetsnivå utvikles. Målgruppen for arrangørstøtteordningen for dans er arenaer som festivaler, kulturhus og regionale arenaer der det arrangeres offentlige visninger og forestillinger med dans som uttrykk.

Flere av institusjonene som driver landsomfattende turnévirksomhet samarbeider allerede med lokale arrangører for å rekruttere og utvikle et dansepublikum. Avtaler om samarbeid over lengre tid, der arrangører forplikter seg til informasjon og markedsføring, gir et godt grunnlag både med tanke på å utvikle arrangørkompetanse og å øke publikums interesse for dans.

I tillegg samarbeider flere av aktørene i dansefeltet om visninger av danseforestillinger. Carte Blanche har inngått en intensjonsavtale med to scener utenfor Oslo og ønsker å inngå avtale med flere. Bærum Kulturhus har tatt initiativ til et turnénettverk slik at utenlandske ensembler etter norgespremiere i Bærum skal kunne gjeste andre kulturhus som har gode forutsetninger for å formidle dans. Gjennom samarbeid med arrangørene og Dansens Hus arbeider Riksteatret for å rekruttere og utvikle et dansepublikum.

Nasjonalballetten har en roterende turnémodell slik at alle aktuelle turnésteder skal besøkes minst en gang i løpet av en 4–5 årsperiode. Gjennom Septemberdans viser Nasjonalballetten nyskapende verker på turné, i kombinasjon med oppsøkende virksomhet som klasser, foredrag og workshop.

Tilskudd til gjestespill og festivaler bidrar til å styrke tilbudet av dans i regionene. Det gis tilskudd til enkeltgjestespill og turneer fra ordningen for formidling av scenekunst, som forvaltes av Norsk kulturråd. Tilskuddsordningen har som formål å styrke formidlingen av norsk scenekunst innlands og utenlands. Ordningen skal også stimulere til visninger av viktige utenlandske forestillinger i Norge. Ordningen ble styrket med 1 mill. kroner i 2012 under forutsetning av at styrkingen skulle komme danseprosjekter til gode.

*Tabanka African & Caribbean Peoples
Dance Ensemble*

Foto: Thomas Talawa Prestø

6.2 Utfordringer

Den videre utviklingen av dans vil ha som mål å øke publikumsopplutningen om dans, vise flere danseforestillinger rundt om i hele landet og utvikle tettere samarbeid mellom relevante aktører på dansefeltet.

Med økte midler til produksjon øker også behovet for midler til å vise forestillinger nasjonalt og internasjonalt. Mange av danseforestillingene som produseres kunne vært vist flere ganger. De siste årene har antall visninger per produksjon vært synkende. Det er et mål å legge til rette for at forestillinger produsert utenfor institusjonene kan tilbys

et bredt og mangfoldig publikum, og at flere steder og publikumsgrupper i Norge kan få et scenekunsttilbud. Det bør derfor legges bedre til rette for at danseproduksjoner kan vises gjennom gjestespill og turneer.

Det er behov for å styrke samarbeidet mellom arrangører og spillesteder for visning av dans i Norge. Formidlingsnettverk for dans kan etableres gjennom samhandling mellom scenekunstinstitusjoner, kulturhus, de programmerende scenene og festivaler samt formidlingsinstitusjoner som Norsk scenekunstbruk og Riksteatret. De regionale danse-miljøene er også en naturlig en del av slike nettverk.

Den Norske Opera & Ballett har et særskilt ansvar for den riksdekkende aktiviteten innen ballett og opera. Med innflyttingen i det nye operahuset har driftstilskuddet til Den Norske Opera & Ballett økt betydelig, også til kunstnerisk virksomhet. Styrkingen må komme hele landet til gode. Nye digitale opptaks- og visningsformater muliggjør en større distribusjon av Den Norske Opera & Balletts forestillinger. Digital formidling er imidlertid bare et supplement til den riksdekkende virksomheten og kan verken erstatte turnéaktiviteten eller opplevelsen av kunsten der den blir skapt.

Carte Blanche har de siste årene turnert over store deler av landet med betydelig oppslutning. Som det eneste dansekompaniet for samtidsdans med statlig og regional finansiering, har Carte Blanche et ansvar for å utvikle og formidle samtidsdans, og spre interesse for dans som kunstform i Norge.

For å løfte interessen og bygge et stabilt publikum er en bevisst tilnærming til formidling viktig. Det er viktig at institusjonene utarbeider strategier for publikumsutvikling med tanke på å utvikle interessen for og kunnskapen om dans hos en bredere publikumsgruppe. Samarbeid mellom flere institusjoner kan være hensiktsmessig. Målet er å bidra til økt lokal kompetanse og opplæring i formidling, slik at lokale arrangører lettere kan drive nødvendig publikumsbygging. Danseforestillinger er dyre å programmere for kulturhusene. Inntjening gjennom større publikumstilfang kan være avgjørende.

Det er et mål å nå de delene av befolkningen som benytter seg av kulturtilbud i liten grad. Behovet for kunnskap om dans er stort. Kontinuitet i tilbudet er derfor en viktig forutsetning for publikumsbygging på dansefeltet. Bedre kompetanse hos lokale arrangører gjennom samarbeid om markedsføring og publikumsbygging er nødvendig for å kunne bygge et publikum for dans. Dette bør være en viktig oppgave for arrangører i formidlingsnettverk.

Gode spillesteder som også er åpne for ikke-etablerte dansekunstnere og som tilbyr nye kunstneriske muligheter, kan gi nye måter å rekruttere publikum på.

Det er viktig at institusjoner, arrangører og andre arenaer for dans har et tilbud til et ungt publikum. Som ledd i publikumsutviklingen bør det fortsatt legges vekt på produksjon og formidling for barn og unge.

Tilbudet som de frie scenekunstgruppene gir gjennom Den kulturelle skolesekken er svært viktig for å sikre alle barn og unge et scenekunsttilbud. For elevene vil det være positivt å oppleve kunsten der den blir produsert, i profesjonelle omgivelser. Med tanke på å utvikle en livslang interesse for scenekunst generelt og dans spesielt, er det også positivt å bli fortrolig med selve institusjonen i ung alder.

6.3 Oppfølging

Det er fortsatt ønskelig å styrke formidlingen av dansekunst både innenfor og utenfor institusjonene, gjennom prosjektbasert arbeid og i frie dansegrupper. Departementet ønsker å legge til rette for flere visninger av de forestillingene som blir produsert.

For å styrke formidlingen av dans ser departementet det som ønskelig at det etableres ulike nettverk for formidling. Utvikling og etablering av formidlingsnettverk vil bidra til å styrke kompetansen i kulturhusene og hos andre lokale arrangører, noe som er viktig for å kunne presentere danseforestillinger utenfor de største byene. Det vil også bidra til å styrke kvaliteten, volumet og den kunstneriske bredden i programmering av dans. Det har vært en forutsetning for etableringen at Dansens Hus skal bidra aktivt til å styrke utviklingen av dans i hele Norge, gjennom et bredt samarbeid med ulike scenekunstmiljø. Det forventes at Dansens Hus legger til rette for formidling av danseforestillinger gjennom ulike nettverk basert på kunstnerisk funderte samarbeid, og er en drivkraft for slike samarbeid. Dansens Hus skal i samarbeid med nasjonale og regionale aktører utrede hvordan slike nettverk best kan innrettes og samordnes.

Samtidig er det ønskelig å styrke det økonomiske handlingsrommet for etablerte arrangører og festivaler til å kunne inngå i ulike nettverks-samarbeid, også kalt turnéslynger. Arrangørstøtteordningen for dans som forvaltes av Norsk kulturråd bør derfor også styrkes. Det er i tillegg ønskelig å styrke formidlingen av dans ved de programmerende teatrene.

Departementet legger stor vekt på at Den Norske Opera & Ballett når hele landet, både gjennom turneer, ved bruk av ny teknologi og gjennom de ulike samarbeidskonstellasjonene som er etablert.

Departementet ser behovet for en styrking av turnévirkningen til Carte Blanche.

Norsk scenekunstbruks formidling av danseforestillinger gjennom Den kulturelle skolesekken er en viktig bidragsyter for å nå barn og unge. Det er ønskelig å prioritere en styrking av Scenekunstbrukets formidling av forestillinger til barn og unge.

Som oppfølging av Meld. St. 10 (2011–2012) *Kultur, inkludering og deltaking* har Norsk Publikumsutvikling fått tildelt 0,5 mill. kroner til et forsøks- og utviklingsprosjekt med publikumsutvikling i utvalgte institusjoner, i samarbeid med Norsk kulturråd og Norsk teater- og orkesterforening. Det ble i tillegg avsatt 2 mill. kroner til elevbesøk i utvalgte institusjoner. Ordningen gjennomføres i samarbeid med Norsk teater- og orkesterforening og Norsk kulturråd og kan også omfatte dans.

7 Regional utvikling

"I wish her well" Panta Rei Danseteater
Dansere: *Kari Skotnes Vikjord, Silje Bævre Lian, Julie Drønen Ekornes og Henriette Hamli*
Koreografi: *Anne Holck Ekenes og Pia Holden*
Foto: *Thomas A. Strømsnes / Agendum AS*

7.1 Status

Det finnes sterke lokale dansemiljøer i alle deler av landet.

Et eget pilotprosjekt for profesjonelle dansemiljøer ble etablert i 2010. Gjennom støtte til ulike regionale tiltak og virksomheter har flere dansemiljøer rundt om i landet blitt styrket.

I perioden 2010–2012 er det gitt midler til RAS – Regional arena for samtidsdans/Sandnes kulturhus, Nordnorsk landsdelsscene for dans/Dansearena Nord, DansiT – Dansekunst i Trondheim, Dans i Nord-Trøndelag, Springer Kulturstudio/Grenland Dansekompani, Bærum Kulturhus/Regionalt kompetansesenter for dans og Scenerommet (Buskerud). Midlene skal dekke utgifter til nettverksbygging og kompetanseheving samt utgifter til lokaler og arenaer, produsent- og konsulentbistand med mer. Det forutsettes regional medfinansiering på 40 pst. av det totale offentlige tilskuddet.

Flere innspill til departementets strategiarbeid framhever at den statlige støtten til regionale pilotprosjekter har vært avgjørende for den positive utviklingen for lokale dansemiljøer. Kunstnerne har fått tilgang til produksjonsbistand lokalt, i tillegg til prøve-lokaler og residensmuligheter på landsbasis.

For den regionale infrastrukturen på dansefeltet er virksomheten til PRODA Profesjonell dansetrening viktig. PRODA bidrar til at dansekunstnere vil bosette seg og arbeide over hele landet. PRODA tilbyr muligheter for organisert gratis daglig trening samt danse-teknisk og faglig utvikling for profesjonelle dansekunstnere i Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim, Nord-Trøndelag og Nord-Norge. PRODAs brede tilbud om kontinuerlig trening, kurs og faglig nettverk bidrar til kvalitet, utvikling og fornyelse av dansekunsten i hele landet. Dette gjelder både profesjonelle danseforestillinger og det pedagogiske tilbudet i dans til barn og unge.

7.2 utfordringer

Utviklingen i det frie scenekunstheltet i Norge viser at det er økende stabilitet og kontinuitet i gruppeorganisering og produksjoner. Det høye kunstneriske nivået har ført til større etterspørsel etter og muligheter for visninger, også i utlandet. Dette krever også profesjonalisering av administrative funksjoner og styrking av infrastrukturen i feltet på landsbasis.

Det er behov for å legge til rette for en bedre infrastruktur på dansefeltet slik at større publikumsgrupper over hele landet får tilgang til samtidens sceniske danseuttrykk.

Det er viktig at de regionale dansemiljøene er inkluderende overfor ulike danseuttrykk og har en offensiv og utadrettet aktivitet mot nye publikumsgrupper. Den videre utviklingen må tilpasses behovene i den enkelte region. Dette kan bl.a. inkludere samarbeid med lokale avdelinger av PRODA, arenaer for visning og andre aktører som sammen kan bidra til produksjon og visning av danseforestillinger av høy kunstnerisk kvalitet.

For frilanskunstnere finnes det få arbeidslokaler. Det er mangel på egnede produksjonslokaler for koreografer og dansegrupper som skal utvikle nye forestillinger. Dansekunstnere trenger gode rom til å drive kunstnerisk utviklingsarbeid og fornye kunstarten, og til å produsere de forestillingene som skal vises for publikum.

Gode øvingsmuligheter er en forutsetning for at frilansere kan opprettholde og utvikle sin kompetanse. For dansekunstnere er regelmessig trening helt nødvendig og en forutsetning for å opprettholde de kunstneriske ferdighetene. Dette bidrar til økt kvalitet på produksjoner, forestillinger og pedagogisk virksomhet. Samarbeid mellom aktørene i regionen er også et regionalt og lokalt ansvar.

Det er behov for bedre produksjonsvilkår for dansekunst, kompetanseoverføring og deling av ressurser, samt tilrettelegging for profesjonalisering og faglig felleskap. Produsenttjenester og produsentens rolle i en kunstnerisk virksomhet har vært et satsningsområde for Norsk Kulturråd i flere år. Det har bidratt til en betydelig utvikling og bevisstgjøring på dette området. En styrking av kompetansen i produsentleddet kan bidra til å

frigjøre ressurser for kunstnerne, som dermed gis bedre muligheter til å konsentrere seg om det kunstneriske arbeidet.

7.3 Oppfølging

Det er viktig å videreføre intensjonene med pilotprosjektordningen og den nye arrangørstøtteordningen for dans. Det er behov for å se videreføringen av disse ordningene i sammenheng.

Departementet vil legge til rette for en styrking av regionale dansemiljøer landet rundt og tar sikte på at ordningen med statlig støtte skal bli permanent. Pilotprosjektordningen er under evaluering. Departementet vil vurdere den videre finansieringen av regionale dansemiljøer når evalueringen foreligger. Krav om regional medfinansiering på 40 pst. av det totale offentlige tilskuddet vil fortsatt være en forutsetning.

Det er også behov for å styrke produsentfunksjonen knyttet til produksjon og formidling av dans. Utvikling av regionale dansemiljøer vil bidra til å styrke produsentleddet gjennom å bygge opp slik produsentkompetanse.

Departementet ønsker å legge til rette for at flere dansekunstnere skal få bedre muligheter til å arbeide med dansekunst. Behovet for produksjonslokaler i Oslo er stort. Departementet vil sammen med Oslo kommune bidra til egnede produksjonslokaler for dans i Oslo i 2013.

Ved etablering av nye regionale kulturbygg bør behovet for lokaler for produksjon og formidling av dans vurderes.

8 Et mangfoldig dansefelt

"8" av Frikar

Koreograf: *Hallgrim Hansegård*

Foto: Knut Bry

8.1 Status

Mangfoldsarbeidet på scenekunstmrådet handler om spisset og oppsøkende formidling, og om å utvikle et uttryksmangfold som oppleves relevant for et stadig mer sammensatt publikum. Samarbeid er helt sentralt i arbeidet for å fremme kulturelt mangfold – både i det kunstneriske arbeidet og i publikumsarbeidet.

En inkluderende kultursektor er en sektor der alle har like muligheter til deltakelse og til å utvikle sine skapende ressurser, uavhengig av faktorer som sosioøkonomisk-, kulturell- eller religiøs bakgrunn eller funksjonsevne. Departementet legger til grunn at institusjonene utvikler måter å arbeide på for å ivareta hensynet til inkludering og mangfold gjennom alle deler av sin ordinære virksomhet.

Dansekunsten rommer et bredt spekter av sjangere og uttrykk. Klassisk ballett og samtidsdans er som oftest de danseuttrykkene som forbindes med profesjonell dansekunst i Norge. Det eksisterer imidlertid også sceniske danseuttrykk med utgangspunkt i andre dansetradisjoner, ikke minst ulike folkedans-tradisjoner og urbane dansestilarter som hiphop og street dance. En problemstilling er derfor hva slags forståelse av dansekunst som bør legges til grunn for kulturpolitikken i årene framover.

Den frie dansekunsten har vært i sterk utvikling de siste årene. Dette har bidratt til et større mangfold av danseuttrykk enn tidligere. Mangfoldet viser seg i to ulike retninger, både mot tverrfaglige samarbeids- og uttrykksformer, og mot større fordypning og spesialisering innenfor fagspesifikke former. Der det sceniske teateruttrykket i en del av scenekunstheltet har nærmet seg det fysiske og bevegelsesorienterte, har enkelte aktører i dansefeltet tatt i bruk tekstlige og språklige virkemidler. Dette utfordrer vår forståelse av scenekunstens etablerte uttrykksformer.

Folkedansen har i den senere tid blitt gjenstand for stadig større oppmerksomhet som en ressurs for utviklingen av sceniske produksjoner. Det er en utvikling i retning av at stadig flere frie grupper forankrer sine sceniske forestillinger i folkelige tradisjoner, både norsk folkedans og samisk kultur. Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans er en viktig arena for folkedansen. Riksscenen bidrag til arbeidet med formidling av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans fikk i 2011 et ekstra tilskudd på 0,4 mill. kroner. Rådet for folkemusikk og folkedans fikk i 2012 0,5 mill. kroner for å utvikle større kulturelt mangfold innen dans.

8.2 utfordringer

Det skal legges til rette for et mangfold av danseuttrykk. Flere sterke regionale miljøer for produksjon, utvikling og formidling av dansekunst er viktig for rekruttering og mangfold i norsk dansekunst, og er med på å styrke dans som kunstnerisk uttrykk i Norge.

I Norge er det i ferd med å etablere seg en profesjonell dansekunst som bygger på prinsipper og bruk av materiale fra folkelig tradisjonsdans. Det finnes en del grunnleggende fellestrekk i mange av formene for folkelig tradisjonsdans rundt om i verden. En mangfoldig norsk dansekultur må ha rom for ulike former for dans, med røtter i ulike tradisjoner og kulturer, som åpner for utveksling av kunstneriske impulser.

Det er viktig å bygge videre på Riksscenen rolle som møtested for ulike miljøer på tvers av kulturuttrykk og generasjoner. Det er behov for å styrke arbeidet med formidling av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans ytterligere.

Rådet for folkemusikk og folkedans bør se det som en oppgave å også inkludere dans fra andre kulturer i sin virksomhet. Kulturdepartementet vil i samarbeid med Rådet for folkemusikk og folkedans vurdere tiltak for å stimulere dette arbeidet.

8.3 Oppfølging

Norsk kulturråd har som mål å stimulere utviklingen av nye kunstneriske uttrykksformer. Kulturrådet har derfor en viktig oppgave når det gjelder å fange opp støtteverdige prosjekt som faller utenfor eksisterende ordninger, og medvirker på den måten til å sikre bredde og mangfold. En viktig prioritering er bl.a. å bidra til utvikling av arenaer for kulturelle minoriteter i bysamfunn og rekruttering av ungdom med minoritetsbakgrunn til kunst- og kulturfeltet, jf. Meld. St. 10 (2011–2012) *Kultur, inkludering og deltaking*.

Det er ønskelig å styrke Riksscenens bidrag til arbeidet med formidling av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans ytterligere.

Midler til Rådet for folkemusikk og folkedans for å utvikle større kulturelt mangfold innen dans videreføres i 2013.

9 Internasjonal utveksling

Akram Khan Company
Foto: Laurent Ziegler

9.1 Status

Dansefeltet er internasjonalt, og de kunstneriske aktørene har lenge forholdt seg til et internasjonalt felt. Dans og andre fysiske scenekunstuttrykk har et sterkere potensial for internasjonal samproduksjon og formidling enn scenekunstuttrykk som er tekstlig og språklig basert.

Turneer til utlandet for norske aktører og visning av utenlandske oppsetninger i Norge er en viktig del av dansefeltet, både for dansekunstnerne og publikum. Å arbeide internasjonalt beriker kunstformen. Det gir tilgang til et bredere publikum og er også en indikator på kvalitet.

Carte Blanche har en utstrakt internasjonal turnévirksomhet, og kompaniet har som mål å være et ledende og synlig dansekompani på den internasjonale dansescenen. Stadig flere frie dansekompanier samproduserer forestillinger med internasjonale aktører, og arbeider med formidling av sine produksjoner i ulike internasjonale nettverk.

I det frie feltet danner støtteordningene for produksjon og formidling utgangspunkt for kunstnerisk utvikling og aktivitet både nasjonalt og internasjonalt. Basisfinansieringen muliggjør langsiktig planlegging og internasjonalt strategiarbeid for tilskuddsmottakerne. Dette er avgjørende for å øke gruppene deltagelse på internasjonale arenaer. Gruppene som finansieres av ordningen fungerer som døråpnere for andre scenekunstaktører i Norge.

Særskilte tilskudd til presentasjon av norsk scenekunst i utlandet gis i hovedsak over Utenriksdepartementets budsjett som reise- støtte og støtte til kulturutveksling med land i sør. Reisestøtteordningen forvaltes av Danse- og teatersentrum.

Aktørene på dansefeltet i Nord-Norge samarbeider jevnlig med kolleger i Russland og de nordiske landene. Kultursamarbeid over grensene i Barentsregionen er en viktig del av regjeringens nordområdestrategi og omfatter blant annet treårige samarbeidsprogrammer med Russland. Dans er et av fokusområdene i programperioden 2013–2015.

9.2 utfordringer

Det er et mål å få presentert det beste av norsk scenekunst både nasjonalt og internasjonalt. Tilskuddsordningen for formidling av scene- kunst/gjestespill har som formål å styrke formidlingen av norsk scenekunst både innen- lands og utenlands. Ordningen skal også stimulere til visninger av viktige utenlandske forestillinger i Norge. Både norske arrangører av gjestespill tilknyttet kulturhus, scenekunst- arenaer og festivaler i Norge og norske aktører/ produksjonsenheter som er invitert til å vise sine produksjoner i eller utenfor Norge kan søke.

Det høye lønns- og prisnivået i Norge be- grenser mulighetene for å hente utenlandske gjestespill til Norge, og for å sende norske kompanier og ensembler på turné til utlandet. Turneene er sjelden fullfinansierte.

Det finnes flere ulike plattformer for inter- nasjonalt samarbeid og satsinger der norsk scenekunst blir presentert. Det er viktig å legge til rette for og stimulere til økt internasjonalt samarbeid og utveksling av dansekunst. Det er behov for å samordne de ulike ordningene

og styrke presentasjonen av norsk scenekunst i utlandet, jf. St.meld. nr. 32 (2007–2008) *Bak kulissene*.

ICE HOT Nordic Dance Platform er en bien- nale som er utviklet for å markedsføre og presentere nordisk samtidsdans for et pro- fesjonelt publikum bestående av inter- nasjonale kjøpere og kunstneriske ledere, så vel som det lokale publikum. I 2014 vil ICE HOT bli avviklet i Oslo. Utviklingen av et nordisk nettverk og avviklingen av ICE HOT i Oslo 2014 er et krevende samarbeidsprosjekt som vil innebære koordinering av flere av Oslos scener.

Flere av de regionale dansemiljøene er inter- nasjonalt engasjert gjennom samarbeids- prosjekter i forbindelse med gjestespill og residensopphold. Styrking av de regionale miljøene vil derfor også innebære styrking av den internasjonale virksomheten.

9.3 Oppfølging

Det er behov for å styrke formidling av norsk dansekunst utenfor Norge og utenlandske gjestespill til Norge.

Det er ønskelig å styrke den internasjonale turnévirkosmheten ved Carte Blanche.

Det er ønskelig å bidra til deltakelse på relevante internasjonale plattformer for økt internasjonalt samarbeid og utveksling av dansekunst.

Det er ønskelig å støtte gjennomføringen av ICE HOT 2014 i Oslo.

Departementet vil vurdere hvordan den inter- nasjonale satsingen best kan stimuleres.

10 Rekruttering og talentutvikling

Kingwings vs Nasjonalballetten

Danser: *Yolanda Correa*

Foto: Erik Berg, Den Norske Opera & Ballett 2012

10.1 Status

Utdanning av profesjonelle dansekunstnere gis i hovedsak på universitets- og høgskolenivå og fagskolenivå. I tillegg er det utdanningstilbud i videregående opplæring, folkehøgskoler, kulturskoler, og ikke minst ved ulike private institusjoner, som danseinstituttene. Disse opplæringstilbudene er viktige for rekruttering til de høyere utdanningsinstitusjonene. Mange dansekunstnere utdannes også i utlandet.

Kunstudanning er internasjonal, slik at mange velger å ta utdanning ute, samtidig som mange fra utlandet utdannes ved norske institusjoner. Det er redegjort for ulike utdanningstilbud i St.meld. nr. 32 (2007–2008) *Bak kulissene*.

Satsingen som skjer på talentutvikling innen dansefaget i kulturskolen er positiv. Kulturskolen i Bergen har for eksempel både bredde- og elitesatsing innen dans. Ved Oslo musikk- og kulturskole er dans det undervisningstilbudet som har hatt størst økning de siste årene. Ved Tromsø kulturskole satses det

mye på undervisning i dans på høyt nivå for å utdanne unge dansere til å kunne gå videre til høyskoler som underviser i dans.

I samarbeid med Den Norske Opera & Ballett tilbyr Oslo kommune et opplæringstilbud i klassisk ballett som gir unge talenter mulighet til å nå et internasjonalt toppnivå. Tilbudet ved Ruseløkka skole er tilpasset talenter innen klassisk ballett fra hele landet og starter på 8. trinn. Det har gitt talenter i ungdomsskolealder som allerede er på et godt nivå, et tilbud som er konkurransedyktig i internasjonal sammenheng.

Rådet for folkemusikk og folkedans driver prosjektet Bygda dansar med tilskudd fra Kulturdepartementet. Gjennom en periode på tre år får en gruppe ungdommer undervisning i lokal tradisjonsdans. Et av målene er å finne talenter som kan bli profesjonelle frilans folkedansere. Bygda dansar er nå et fast prosjekt som drives parallelt i tre fylker.

Tilskudd til utviklingsvirksomhet i kulturskolene gis over Kunnskapsdepartementets budsjett. Siden 2010 er det bevilget 40 mill. kroner årlig fra Kulturløftet II til utviklingsprosjekt knyttet til kulturskoleaktiviteter.

Tilskudd til kulturelle aktiviteter knyttet til frivillig engasjement og deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjoner gis over Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets budsjett.

10.2 utfordringer

Spørsmål knyttet til utdanning og rekruttering har nær sammenheng med kunstnerpolitikken ettersom dette i første rekke vil berøre dansere som yrkesgruppe.

Av Meld. St. 23 (2011–2012) *Visuell kunst* går det fram at det er en rekke utfordringer og problemer knyttet til ordningen med stipend basert på gjennomført kunstutdanning, noe som gjør at ordningen er besluttet lagt om. Departementet har nå erstattet dagens ordning med en søknadsbasert ordning for nyutdannede kunstnere. Stipendmidlene er forbeholdt kandidater som etablerer seg i kunstneryrket etter endt utdanning. Slik blir stipendordningen mer målrettet. I motsetning til den tidligere ordningen vil den nye ordningen også være åpen for kunstnere som har tatt utdanning i utlandet. Det nye stipendet er derfor bedre tilpasset en virkelighet der unge kunstnere er internasjonalt orientert, og gjerne reiser utenlands for å studere og arbeide.

Etablering av den nye skuespiller- og danseralliansen vil kunne sikre et antall frilans dansere og skuespillere ansettelse, inntekter og sosiale rettigheter i de periodene de ikke er ansatt hos ordinære arbeidsgivere eller oppdragsgivere. Ansettelse i alliansen vil i tillegg sikre kontinuerlig kompetanseutvikling gjennom relevante kurs, masterklasser og workshops. Dette vil åpne for at dansekunstnere i større grad kan fokusere på yrket som danser og videre kunstnerisk utvikling, også i perioder uten arbeid. Alliansen skal også sikre at dansekunstnere kan være yrkesmessig aktive utenfor Oslo og slik bidra til styrking av dansemiljøer landet rundt.

Rekruttering, utvikling og satsing på unge talenter er av avgjørende betydning for utviklingen av norsk dansekunst. Innenfor dans er det viktig at barn og unge med gode forutsetninger får oppfølging i tidlig alder.

Fleire innspill til departementets strategiarbeid påpeker at det er behov for en styrking av tilbudet for ballettalenter utenfor Oslo. Det er behov for en mer planmessig regional talentutvikling hvor talenter, sammen med sine pedagoger, får tilstrekkelig god og omfattende oppfølging fra tidlig alder, for eksempel gjennom samlinger og kurs.

Å utvikle sitt talent som danser bør ikke være avhengig av elevenes egne økonomiske ressurser. Tilrettelagte utviklingsmuligheter vil på sikt kunne gi økt rekruttering til aktuelle studier, til Nasjonalballetten og tilsvarende kompanier i utlandet blant talenter i Norge.

Det er behov for samarbeid mellom ulike instanser og aktører for å sikre at utdannings tilbudet for dansere er slik at norske dansere kan hevde seg i konkurranse med dansere utdannet i andre land, herunder også mulighetene for å styrke regional talentutvikling.

Carte Blanche er en attraktiv arbeidsplass for norske og internasjonale dansere. Nivået på auditioner er stadig høyere, og nåløyet for ansettelse og engasjement blir stadig trangere. Dette fører til at svært få nyutdannede dansere har mulighet for fast ansettelse i kompaniet. En aspirantordning vil gi nyutdannede dansere mulighet til å opparbeide seg arbeidspraksis etter utdanning, noe som er helt avgjørende for å få innpass i mer etablerte kompanier.

10.3 Oppfølging

Ordningen med stipend basert på gjennomført kunstutdanning legges nå om til en søknadsbasert ordning som innebærer at stipendmidlene forbeholdes kandidater som etablerer seg i kunstneryrket etter endt utdanning.

Departementet vil se nærmere på muligheter for å styrke utviklingen av unge talenter.

Carte Blanche har hatt en prøveordning med aspirantstillinger ved kompaniet. For at ordningen skal kunne fungere tilfredsstillende er det ønskelig å etablere en fast aspirantordning ved Carte Blanche bestående av to aspirantstillinger.

11 Levekår for dansekunstnere

"Baller"

Danser: *Chenno Tim*

Koreografi: *Odd Johan Fritzøe*

Foto: Christian Elgvin

11.1 Status

Rapporten Kunstnerundersøkelsen fra Telemarksforskning-Bø viser en kraftig vekst i kunstnerbefolkningen. Undersøkelsen viser at det for svært mange er vanskelig å livnære seg som kunstner, og at ansettelses- og tilknytningsforholdene for kunstnere går i retning av stadig færre faste (og midlertidige) stillinger.

Dansere og skuespillere er særlig utsatte yrkesgrupper når det gjelder arbeidsvilkår og levekår. Norske Dansekunstnere, forbundet for dansere, koreografer og pedagoger, har rundt 870 medlemmer der majoriteten er frilansere. Disse yrkesgruppene er preget av lave inntekter og mange ulike og kortvarige ansettelsesformer. Den usikre frilansertilværelsen fører til en avhengighet av offentlige ordninger for arbeidsledighet og andre støtteordninger som er lite tilpasset yrkesgruppene og deres arbeidsvilkår.

Gjennom ulike støtteordninger er staten en viktig oppdragsgiver og økonomisk aktør for mange dansere og koreografer. Men det vil alltid være slik at staten er én av flere aktører. En del kunstnere må derfor også basere seg på andre inntektskilder, jf. St.meld. nr. 47 (1996–1997) *Kunstnarane*, der det heter at:

“Det vil aldri bli slik at den statlege innsatsen på feltet vil kunna innehalda ein automatisk økonomisk vekst etter kor stor tilveksten av kunstnarar er. Det er det heller ingen andre yrkeskategoriar som har garantiar om.”

11.2 Utfordringer

Arbeidsmarkedets behov for midlertidige ansettelser gjør at det er behov for en ordning som tar vare på de midlertidige ansatte både økonomisk, faglig og arbeidsmiljømessig mellom ansettelsene.

I Sverige har man hatt gode erfaringer med etablering av allianser der frilansere sikres inntekt og opparbeidelse av trygderettigheter utenom oppdrag. TeaterAlliansen ble startet som et forsøk i 1999, og gjort permanent fra 2001. Det er senere opprettet en DansAllians for dansekunstnere og en MusikAllians for musikere. I det svenske scenekunstheltet har man med etableringen av TeaterAlliansen oppnådd et mer profesjonelt arbeidsmarked, mindre sosiale ulikheter i forhold til andre yrkesgrupper, effektivisering av formidlingen av skuespillere og dansere og et godt tilbud innen kompetanseutviklingstiltak.

På bakgrunn av erfaringene fra Sverige har Kulturdepartementet gått inn for å etablere en norsk skuespiller- og danserallianse som et prøveprosjekt. Alliansen skal sikre et antall høyt kvalifiserte frilansskuespillere og -dansere inntekt og opparbeidelse av trygderettigheter, samt muligheter til å vedlikeholde og utvikle sin kompetanse utenom oppdrag.

11.3 Oppfølging

En felles skuespiller- og danserallianse ble etablert høsten 2012, med helårsvirkning fra 2013. Alliansen er et prøveprosjekt som skal gå over tre år. Erfaringene fra prøveprosjektet vil danne grunnlag for vurderingen av en eventuell permanent etablering og utvidelse en skuespiller- og danserallianse i Norge.

12 Dokumentasjon, kunnskap og kritikk

"Her shadow is named Susan"

Koreografi: *Therese Markhus*

Dansere: *Kristianne Mo og Therese Markhus*

Foto: *Frederic Boudin*

12.1 Status

Den frie dansekunstens historie har i liten grad vært dokumentert. Danseinformasjonen har mottatt prosjektmidler fra Norsk kulturråd for å dokumentere den norske dansehistorien.

Gjennom Danseinformasjonens historieprosjekt er det samlet inn mye dokumentasjon av norsk dansehistorie utenom institusjonene for årene 1945 til 1995.

Danse- og teatersentrum har mottatt tilskudd fra Norsk kulturråd til internettportalen Sceneweb. Sceneweb er et dokumentasjons-,

informasjons- og databaseprosjekt, og har som formål å dokumentere og formidle norsk scenekunst fra både fortid og nåtid, og med det øke kunnskapen om norsk scenekunst.

Norsk teater- og orkesterforening har i samarbeid med Danse- og teatersentrum, Norsk scenekunstbruk og Norsk kulturråd utviklet nye rutiner for rapportering av resultater for hele det statlig støttede scenekunstheltet. Institusjonenes aktiviteter og aktivitet i regi av Den kulturelle skolesekken er innrapportert fra 2011, mens resultater av tilskudd fra Norsk kulturråd vil bli rapportert inn fra 2012.

Kritikk er en viktig del av den offentlige samtalen om kvaliteten på ulike kunst- og kulturuttrykk. Kunstkritikken spiller en viktig rolle for kunstens synlighet og er et viktig bindeledd mellom kunsten og publikum. Dansekunsten har i de senere årene ikke vært et prioritert kunstområde når det gjelder dekning i media, og kritikk av dans er svakt utbygd i Norge. Kritikere og filmkritikere får i 2012 tildelt tre arbeidsstipend. Ingen av disse går til dansekritikk.

Scenekunst.no er en nyhetsside redigert etter redaktørplakaten. Siden drives i dag av flere aktører, deriblant Norske Dansekunstnere. Et av målene er å få fram kritikker og fagmiljø som ellers får liten oppmerksomhet i norske media.

12.2 Utdfordringer

Det er en viktig oppgave å sørge for at informasjonsgrunnlaget om norsk dans i Norge og utlandet blir best mulig. For å øke kunnskapen om dans og scenekunst som helhet er dokumentasjon av kunst- og produksjonshistorien vel så viktig som ren statistisk rapportering, innsamling og presentasjon av data om produksjoner, visninger, og publikumsopplutning.

Det er behov for større grad av samarbeid mellom de ulike aktørene som driver databaser for dokumentasjon og informasjon av scenekunst.

Det er viktig at det foregår en kontinuerlig samtale om kunsten. Kritikere bidrar til å løfte fram diskusjon om kunstnerisk nivå og kvalitet i offentligheten, og fungerer som en viktig sparringspartner for skapende og utøvende kunstnerisk virksomhet. I følge Kritikerlaget er det per i dag seks aktive dansekritikere. Disse leverer i gjennomsnitt 3-4 anmeldelser per måned, inkludert anmeldelser av andre kunstuttrykk. Det er behov for å styrke vilkårene for dansekunstens synlighet og plass i den offentlige samtalen. En mulig framgangs måte kan være offentlige plattformer for faglig kritikk og diskusjon. Opprettelse av nye stipend til kritikere vil også kunne bidra til å øke dansekritikkens omfang og omtaler i media.

12.3 Oppfølging

Det er ønskelig å legge til rette for at innsamlet materiale og dokumentasjon av dansehistorien kan gjøres tilgjengelig for kunnskapsproduksjon og formidling. Departementet vil gå i dialog med aktørene i feltet, Norsk kulturråd og Nasjonalbiblioteket om hvordan arkiv- og dokumentasjonsarbeidet på scenekunstområdet best kan organiseres.

Departementet vil vurdere hvordan vilkårene for dansekunstens synlighet og plass i den offentlige samtalen kan styrkes.

Utgitt av:
Kulturdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:

Departementenes servicesenter

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: V-0959 B

Design: Magnolia design as

Trykk: Departementenes servicesenter

01/2013 – opplag 500